

РОМСКА АКЦИЈА+

ГРАЃАНСКИ АНГАЖМАН НА ЛОКАЛНАТА ЗАЕДНИЦА

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

ПРИМЕНЛИВОСТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ ПОЛИТИКИ
ЗА РОМИ НА ЛОКАЛНО НИВО



Издавач:

Проект: Ромска акција + граѓански ангажман на локалната заедница

Финасиран од:

Советот за регионална соработка / The Regional Cooperation Council

Имплементиран од:

Асоцијација Иницијатива за социјална промена ИнСоК – Скопје

Автори: Дениз Селмани и Елвис Шаќири

Печати: Стерна ДОО, Скопје

“Поддршката на Советот за регионална соработка (РЦЦ) за изработка на оваа публикација не преставува одобрување на содржината која ги одразува само ставовите на авторот (ите), и РЦЦ не носи одговорност за каква било употреба што може да направи од информациите и содржини во неа“

СОДРЖИНА

РЕЗИМЕ	ii
ВОВЕД	iii
МЕТОДОЛОГИЈА.....	2
ОПШТ ОСВРТ КОН НАЦИОНАЛНИТЕ ЈАВНИ ПОЛИТИКИ ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ НА РОМИТЕ ВО ОПШТЕСТВОТО	4
Национално ниво.....	4
<i>Национални акциони планови.....</i>	5
<i>Имплементација на стратешките приоритети</i>	6
<i>Буџет</i>	13
Локално ниво	18
<i>Локални акциони планови</i>	19
<i>Локални координативни групи</i>	19
АНАЛИЗА НА ЛОКАЛНИТЕ ЈАВНИ ПОЛИТИКИ ВО ОДНОС НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА РОМИ	21
ИНДЕКС НА ПРИМЕНЛИВОСТ НА ПОЛИТИКИТЕ ЗА РОМИ	30
ЗАКЛУЧОК	33
ПРЕПОРАКИ	36
БИБЛИОГРАФИЈА	38
АНЕКС 1: Прашалник.....	39

РЕЗИМЕ

Процесот на креирање на јавни политики за Роми во Република Македонија (РМ) започнува во 2004 година по иницијатива на Владата на Република Македонија и подготовката на Стратегијата за Роми. Креирањето на јавни политики за Роми во Република Македонија како процес е наметнат од меѓународната заедница, а ромското цивилното општество прво се приклучи кон оваа иницијатива за подобрување на состојбата на Ромите за која работеше подолг период. Клучна година и почеток на имплементација на јавни политики наменети кон Ромската заедница може да се смета 2005 со носењето на двата клучни документи Стратегија за Роми, усвоена од Владата на Република Македонија и приклучувањето кон регионалната иницијатива за вклучување на Ромите во општеството “Декада за вклучување на Ромите 2005-2015” со потпишување на Декларацијата во Софија.

Со спроведувањето на јавните политики за Роми, поголемиот дел од јавноста, смета дека има позитивно влијание врз интеграцијата на Ромите во Република Македонија, но сепак останува уште многу да се сработи за да се постигне ефективно поместување во вклучувањето на Ромите во општеството.

Денес во Република Македонија прашањето на вклучување на Ромите во општеството е таргетирано низ Стратегијата за Роми 2014-2020 и Интеграција на Ромите 2020 во рамки на Советот за регионална соработка (СРС) – Сараево, која преставува регионална иницијатива на Западен Балкан и Турција и може да се смета за пост регионален проект на Декадата за вклучување на Ромите 2005 – 2015 година.

Со оваа Анализа се обидуваме да предочиме за можностите од применливоста на националните политики на локално ниво.

ВОВЕД

Процесот на креирање на јавни политики за Роми во Република Македонија (РМ) започнува во 2004 година со подготовката на Стратегијата за Роми. Креирањето на јавни политики за Роми во Република Македонија како процес е наметнат од меѓународната заедница, а ромското граѓанско општество прво се приклучи кон оваа иницијатива. Клучна година и почеток на имплементација на јавни политики наменети кон Ромската заедница може да се смета 2005 со носењето на двата клучни документи Стратегија за Роми, усвоена од Владата на Република Македонија и приклучувањето кон регионалната иницијатива за вклучување на Ромите во општеството “Декада за вклучување на Ромите 2005-2015” со потпишување на Декларацијата во Софија.

Прв чекор кој беше преземен од страна на државата беше развивањето на Националната Стратегија за Роми 2005 – 2015, при што следеше и потпишувањето на меѓународната декларација “Декада за вклучување на Ромите 2005 - 2015”, каде земјите потписнички се обврзаа дека ќе работат на намалување на јазот помеѓу Ромите и не-Ромите во четирите приоритетни области и тоа: вработување, домување, образование, здравство и со посебен фокус на родовото прашање, дискриминацијата и сиромаштија. Врз основа на двата документи беа развиени Национални Акциони Планови (НАП) и Локални Акциони Планови (ЛАП). Целите и активностите на двата национални документи во периодот на имплементација се одвиваа испреплетено иако беа насочени кон интеграција на ромската заедница. Ваквиот процес воглавно се должи на лошата институционална поставеност која требаше да ги имплементира, мониторира и евалуира јавните политики за Роми. Во секој случај и двата документи кои беа усвоени спаѓаат во рамките на така нареченото меко законодавство кои немаат правно обврзувачко дејство и зависат пред се од добрата волја на Владата.

Главна хипотеза која се поставува е дека доколку националните политики за Роми се усвоени од страна на Владата истите треба да бидат усвоени и имплементирани од страна на единиците на локалните самоуправи

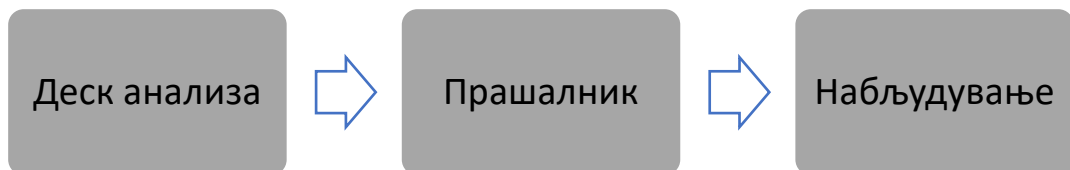
(општините), кои треба да имаат развиено Локални Акциони Планови. Оваа анализа има за цел да ја анализа применливоста на националните политики на локално ниво.

Анализата започнува со краток преглед на развојот на политиките за Роми, следува методолошкиот пристап кој се применува во самата анализа. Продолжува со краток осврт на досегашните заложби и резултати на национално и локално ниво и оценување на општини врз основа на добиените одговори од прашалникот кој беше пополнет од страна на претставниците на локалните самоуправи. на крајот се нуди заклучок со препораки за идни активности.

МЕТОДОЛОГИЈА

Методолошката рамка која се применува во оваа анализа е поделена на три дела и комбинира квалитативен и квантитативен пристап. Ваквиот пристап нуди можност за сеопфатна анализа за тоа колку националните политики за Роми се применливи на локално ниво и истите се имплементираат. Оваа анализа има за цел да ги идентификува факторите кои ја попречуваат применливоста на националните политики за Роми на локално ниво, при што ќе бидат генерирани препораки кон сите засегнати страни вклучени во процесот на креирање и имплементирање на јавните политики за Роми.

Desk-анализата вклучува анализа на клучни документи: Стратегијата за Роми 2014 – 2020¹, Националните Акциони Планови 2016 – 2020 во приоритетните области², Локалните Акциони Планови на општините кои беа изработени во соработка со Ептиса³. Исто така, голем број на информации содржани во ова истражување се користени и преземени од страна на неколку извештаи и истражувања на граѓанското општество за имплементација на Стратегијата за Ромите во Република Македонија.



¹ Министерство за Труд и Социјална Политика - Стратегија за Роми 2014 – 2020. Достапно на <https://goo.gl/wyv1se>

² Изработени се Национални Акциони Планови за образование, здравство, вработување, домување и зајакнување на положбата на Ромската жена во општеството 2016-2020. Достапно на <https://goo.gl/39yvf3>

³ Краткото резиме на проектот е достапно на <https://goo.gl/TDfU97>

Како втор дел од методолошката рамка се дизајнираше прашалник наменет за претставници на дванаесет општини: Берово, Делчево, Кочани, Веница, Штип, Куманово, Шуто Оризари, Чаир, Тетово, Гостивар, Битола и Прилеп, кои беа дел од работна средба која беше организирана од страна на Асоцијација Иницијатива за социјална промена – ИнСоК во рамките на проектот РОМСКА АКЦИЈА + граѓански ангажман на локалната заедница⁴. Изборот на општините беше направен според формираните Локални координативни тела. Прашалникот беше анонимен и содржеше 15 прашања од полу-отворен карактер.

Третиот метод кој се примени во подготовката на оваа анализа е набљудување. Во текот на работната средба еден од експертите присуствуваше на работната средба и ги набљудуваше дискусиите помеѓу претставниците на општините. Исто така, експертскиот тим разговараше и со неколку клучни лица и експерти кои се вклучени во процесот на интеграција на ромската заедница во Република Македонија. Врз основа на овој метод експертот кој учествуваше на работната средба подготви извештај со белешките од работната средба кои потоа беа предмет на анализа. Овој метод има за цел проучување на спонтаното однесување на претставниците на општините во процесот на дефинирање на приоритетите на локално ниво на Ромите во општините. Врз основа на овој метод се подготви извештај со белешките на експертот кој учествуваше на работната средба.

⁴ Повеќе информации за проектот се достапно на <https://goo.gl/VrnHWw>

ОПШТ ОСВРТ КОН НАЦИОНАЛНИТЕ ЈАВНИ ПОЛИТИКИ ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ НА РОМИТЕ ВО ОПШТЕСТВОТО

Национално ниво

Стратегија за Роми 2014-2020

Министерството за труд и социјална политика во рамки на проектот “Поттикнување на имплементација на Стратегијата за Ромите во Република Македонија, преку подобрување на стратешките и оперативните управувачки процеси на национално ниво”⁵ по поминувањето на важноста на Стратегијата за Роми донесена 2005 година ја изработи Стратегијата за Роми 2014-2020. Како документ Стратегијата за Роми 2014-2020 е дел од јавните политики во Република Македонија и со неа државата се стреми кон целосна интеграција на ромската заедница во општеството. Со Стратегијата за Роми 2014-2020 државата како и претходно со Декадата за вклучување на Роми 2005-2015 ги опфаќа приоритетните области: вработување, образование домување, здравство и култура. Стратешки определби на државата во наведените области се:

Вработување - Подобрување на условите и можностите за вработување и намалување на невработеноста ромската заедница а преку тоа и нејзина интеграција во општествените текови во Република Македонија. Во овој дел со Стратегијата се предлага сите мерки и активности да бидат димензионирани во рамки на постојните политики имплементирани преку надлежните институции

⁵ Стратегија за Роми 2014 – 2020. Достапно на <https://goo.gl/wyv1se>

Образование – Подигање на нивото на образование на ромската заедница
Домување - Намалување на јазот во квалитетот на домување помеѓу ромската и не ромските заедници во Република Македонија
Здравство - Континуирано подобрување на здравствениот статус на ромската заедница во Република Македонија
Култура - Развој и промоција на ромската култура, јазик и традиција

Надлежноста во делот на спроведување е споделена на: Оперативно во Министерството за труд и социјална политика каде има и оформено посебно одделение за спроведување на истата и Политичко - Координативно на Министерот без ресор како Национален координатор одговорен за спроведување на Стратегијата за Роми на Република Македонија.

Национални акциони планови

За операционализација на стратешките приоритети и обезбедување на координиран и усогласен пристап во справувањето со идентификуваните предизвици со кои се соочуваат Ромите во државата, подготвени и усвоени се и Националните акциски планови за здравство, за вработување, домување, образование и за зајакнување на положбата на ромската жена во општеството, за период до 2020 година. Националните акциони планови (НАП) се усвоени во текот на 2015 и 2016-та година.

Спроведувањето на Националните акциони планови е во надлежност на линиските Министерства но во соработка со Одделението за спроведување на Стратегијата за Роми 2014-2020 и акционите планови како и Националниот координатор Министерот без ресор – Национален координатор.

Имплементација на стратешките приоритети

Инклузија на деца Роми во градинките

Во однос на имплементација на Стратегијата за Роми 2014-2020, МТСП заедно со Ромскиот Едукативен Фонд од Будимпешта почнувајќи од учебната 2011/2012 година успешно го имплементира проектот “Инклузија на деца Роми во Јавните општински установи – детски градинки”. Според податоците на МТСП од почетокот на имплементацијата на овој проект досега се опфатени повеќе од 3500 деца Роми од кои 82% се запишани во основно образование. Овој проект се реализира во 18 единици на локалната самоуправа и во истиот се вклучени 17 Ромски НВО како партнери во имплементацијата.⁶

Општини во кои се спроведува проектот					
Чаир	Гази Баба	Карпош	Битола	Гостивар	Куманово
Велес	Прилеп	Виница	Кочани	Кичево	Делчево
Штип	Пехчево	Шуто Оризари	Центар	Тетово	Берово

Табела 1. Општини во кои се спроведува проектот “Инклузија на деца Роми во Јавните општински установи – детски градинки”

Главната цел на проектот е подобрување и поддршка на интеграцијата на децата Роми преку зголемување на бројот на деца Роми во предучилишните установи, една година пред поаѓање во основно образование, а во последните три години зголемувањето на бројот на деца Роми во предучилишните установи, се однесува за деца од една до две години пред поаѓање во основно образование.

⁶ Министерство за Труд и Социјална Политика, Проект “Инклузија на деца Роми во детски градинки”. Достапно на: <https://goo.gl/NoQtZk>

Исто така, се настојува да се подобри пристапот, ставот на родителите на опфатените Ромски деца преку јакнење и поддршка на развојот и образованието на Ромските деца на возраст од 4 години и 5 месеци до 6 години, да се подобрат социјалните вештини, подобрување на владеењето со македонскиот јазик, како и да се зголемат компетенците на воспитувачите и негователите за работа и надминување на предрасудите и стереотипите за Ромите во јавните детски градинки. За потребите на проектот Министерството за труд и социјална политика одобри посебни средства за работно ангажирање на 17 негователки Ромки.

Ромски здравствени медијатори

Оваа програма за прв пат започна со имплементација во 2010 од страна на Х.Е.Р.А. – Асоцијација за здравствена едукација и истражување. Во текот на 2011 на иницијатива на Министерството за здравство се подготви Стратешка рамка за воведување на Ромски здравствени медијатори во државата. Истата беше усвоена од Владата на Република Македонија и целта за воведување на медијаторите беше да се унапреди здравствениот статус на ромското население. За прв пат Министерството за здравство во текот на 2012 година одвои финансиски средства за ангажирање на медијаторите како и канцелариски простор за работа. Канцелариите на здравствените медијатори се во склоп на здравствените домови се со цел истите да бидат достапни за населението и за здравствените работници. Задача на ромските здравствени медијатори е директна работа на терен со ромската заедница и истите нудат помош на семејствата коишто се наоѓаат во тешка положба да добијат соодветни здравствени и социјални услуги кои им следуваат. Здравствените

медијатори се алка меѓу ромската заедница, социјалните служби и здравствените работници.

Ромските здравствени медијатори со новата Стратегија за Роми 2014-2020 се предвидува да продолжат со својата работа, но со цел да се овозможи напредок и одржливо подобрување на здравјето на Ромите потребно е изнаоѓање на соодветен модел за тоа како истите да се вклучат во здравствениот систем на Република Македонија.

Општини каде што постојат Ромски здравствени медијатори ⁷			
Тетово	Шуто Оризари	Карпош	Гостивар
Ѓорче Петров	Штип	Кочани	Делчево

Табела 2. Општините во кои се спроведува проектот Ромски здравствени медијатори

Стипендирање на средношколци

Проектот за стипендирање на средношколци Роми започна со имплементација од академска 2009/2010 каде првата година беа доделени 444 стипендии за средношколци Роми. Во првите години од спроведувањето на овој проект финансии се одвојуваа од државниот буџет но удел имаше и Ромскиот Едукативен Фонд – РЕФ од Будимпешта. Од Февруари 2016 година стипендирањето на средношколци прерасна во јавна политика бидејќи истите се внесени во законско решение. Имено Законот за ученичкиот стандард со

⁷ Бројот на здравствени медијатори добиени од терен. Според информациите на официјалната веб страна на Министарство за здравство здравствени медијатори има во следните општини: Шуто Оризари, Карпош, Тетово, Гостивар, Битола, Прилеп, Кочани, Штип. Достапно на: <https://goo.gl/aqQJZS>. Забелешка: според годините бројот на здравствени медијатори и општини постојано се менува.

измената на Член 54 ст.2 експлицитно ги споменува Ромите како корисници на стипендии и ги утврдува посебните услови за добивање на стипендија.

Бројот на стипендии за средношколци Роми од година за година расте и достигнува 752 за учебната 2017/18 година .

Година	Број на стипендии	Број на ментори/тутори
2017/18	752	127
2016/17	670	127
2015/16	671	127

Табела 3. Доделени стипендии во последните три години

Стипендиите коишто се доделуваат за средношколци Роми запишани во прва, втора трета и четврта година во јавните и приватни средни училишта се поделени во пет категории. Висината на стипендија зависи од постигнатиот успех на средношколците и од тоа дали претходно повторувале некоја година и истата се исплаќа месечно во период од девет месеци.

	Категорија 1	Категорија 2	Категорија 3	Категорија 4	Категорија 5
Успех	4.50 – 5.00	3.50 – 4.49	3.00 – 3.49	Без просек ⁸	2.00 – 2.99
Висина на стипендија	2200 денари	1500 денари	1000 денари	1000 денари	600 денари

Табела 4. Категории на стипендирање на средношколци Роми

Стипендирање на додипломски

Покрај стипендиите за средно образование Министерството за Образование и наука за академската 2015-2016 од буџетот на РМ обезбеди 30 стипендии за студенти Роми во високото образование. За академската 2016-2017 бројот на

⁸ Четвртата категорија на стипендија е наменета за ученици со посебни образовни потреби

стипендии за студенти Роми е зголемен на 73. Конкурсот за стипендирање на студенти Роми за академска 2017/18 сеуште не е објавен. Износот на стипендијата изнесува 5000 денари, месечно во период од 9 месеци.

Ромски информативни центри

Ромските информативни центри (РИЦ) функционираат од месец март 2007 година, и нивното основање произлезе од владиниот акционен план за “Декадата за вклучување на Ромите, за периодот 2005-2015 година”. РИЦ продолжи со работа и после Декадата на Роми, нивната работа е предвидена со новата Стратегија 2014-2020. Целта за која се основани РИЦ е да ја информираат ромската заедница, да одржуваат консултативни средби со цел да и се помогне во остварувањето на нивните потреби во делот на социјална заштита, домување, здравствена заштита, вработување, образование и човекови права. Исто така според надлежноста која ја имаа РИЦ, иницираат изработка на локални акциони планови, даваат логистичка поддршка преку идентификување на повреди од човекови права, обезбедување на директна помош преку пишување на молби, жалби и пополнување на разни апликации и формулари. Во Република Македонија функционираат вкупно 12 РИЦ и тоа во општините: Куманово, Кочани, Делчево, Битола, Штип, Прилеп, Гостивар, Тетово и Шуто Оризари, Топаана, Винаца и Берово. Со поддршка на донатори отворени се 2 нови РИЦ (Ѓорче Петров и Кичево).⁹ Дел од центрите се сместени во општинските згради додека пак дел се сместени во локални невладини организации. Со новата Стратегија се превидува РИЦ заедно со ромски медијатори да работат со бездомните лица кои се сместени во колективни

⁹ Стратешки план на Министерството за труд и социјална политика 2017-2019 година, Скопје 2017, Достапно на: <https://goo.gl/ruqR1A>

центри, со децата на улица и со лицата без документи. Исто како и со ромските здравствени медијатори се работи на изнаоѓање на решение за системско вклучување на РИЦ како дел од државните институции.

Мерки за вработување

Владата на Република Македонија во изминатите неколку години започна активности за обезбедување на поддршка за вработување на Роми како целна група во активните програми и мерки за вработување. Сепак според истражувањето¹⁰ “Политики за претприемништво во Македонија за надминување на другоста кон Ромите” - резултат од истражувањето подготвено од г-дин Дениз Селмани под менторство на Ценатарот за економски анализи – ЦЕА (Центар за економски анализи) – Скопје, се забележува дека програмите за претприемништво и мерки во 12 општини кои биле предмет на анализа се минорни по квантитет и квалитет. Затоа и самото влијанието за раст и развој на претприемништвото е доста мал. Но истите имаат одреден позитивен ефект во намалување на невработеноста кај ромската заедница.

Во 2015 бројот на регистрирани невработени Роми се намалил и изнесувал 5842 лица од кои 2126 се жени. Повторно најголем е бројот на Роми кои се без образование и со основно образование кој изнесува 5153 лица од кои 1914 се жени. Заклучно септември 2016¹¹ година зголемен е бројот на регистрирани невработени Роми и изнесува 6081 лице од кои 2248 се жени.

¹⁰ Дениз Селмани, Анализа на Политиките за претприемништво во Република Македонија за надминување на “ДРУГОСТА” кај Ромите, 2016

¹¹ Преглед на невработени Роми според национална припадност, достапно на <https://goo.gl/m1MqhZ>

Извор: АВРМ

2015 година		
	Жени	Се
Без образование и со основно образование	1914	5153
Непотполно средно образование	47	281
Завршено средно образование	149	375
Више образование	1	4
Високо образование	15	29

Табела 5. Преглед на невработени Роми според степен на образование

Мерката за обука кај познат работодавач со субвенционирано вработување во 2015 година од вкупно 128 Роми кои аплицирале за истата мерка АВРМ склучиле договор само со 5 Роми. За мерката практиканство во 2015 година се пријавиле 26 Роми, а со 8 се склучил договор. За мерката обука за задоволување на побаруваните занимања на пазарот на труд кај приватни спроведувачи на обука се пријавиле 43 Роми, со 10 се потпишало договор, при што 6 се откажале, а 4 Роми успешно ја завршиле обуката.

Програма/ Мерка	Обука кај познат работодавач со субвенционирано вработување		Обука за задоволување на побаруваните занимања на пазарот на труд кај приватни спроведувачи на обука			Практиканство		
	Година	Аплицирани	Склучени договори	Аплицирани	Потпишан договор	Обучени	Пријавени	Склучени договори
	2015	128	5	43	10	4	26	8

Табела 6. Број на Роми кои аплицирале и склучиле договор за користење на мерките

Во однос на програмата за самовработување со кредитирање во 2015 година склучени се договори за самовработување со 11 Роми.

Програма/М ерка	Самовработување со кредитирање		Самовработување со кредитирање на млади до 29 години		
	Година	Пријавени	Склучени договори	Пријавени	Склучени договори
	2015	24	11	15	10

Табела 7. Број на Роми кои аплицирале и склучиле договор за користење на мерките

Буџет

Финансиски средства одвоени од буџетот на Република Македонија и финансиски средства од донации во периодот 2015-2017.

Од Табела 8 може да заклучиме дека Владата на Република Македонија за периодот 2015 - 2017 има предвидено финансиски средства од државниот буџет во износ од 38,774,000 денари за администрација и проект за поддршка на средното образование. Државата за проектот за средно образование на Роми одвојува 25,526,000 денари. За истиот период предвидени се финансиски донации за проект за поддршка на средно образование на Роми во износ од 21,358,000 денари. Вкупниот износ на предвидени финансиски средства од државниот буџет и донации за администрација и проект за поддршка на средно образование на Роми изнесува 61,516,527 денари.

Буџет според завршна сметка МОН				
Година	Буџет	Институции	МОН	
			Администрација	Проект за поддршка на средно образование на Ромите
2017	Државен буџет	Планирано	7,668,000	11,750,000
		Реализирано	-	-
	Донации	Планирано	-	5,786,000
		Реализирано	-	-
2016	Државен буџет	Планирано	2,700,000	6,255,000
		Реализирано	1,926,447	6,175,196
	Донации	Планирано	-	9,537,000
		Реализирано	-	2,308,831
2015	Државен буџет	Планирано	2,880,000	7,521,000
		Реализирано	122,970	6,148,500
	Донации	Планирано	-	6,035,000

Табела 8. Завршна сметка на МОН во последните три години Податоци прибрани од Министерство за Финансии

Од Табела 9 може да забележиме дека Владата на Република Македонија за периодот 2015 -2017 има предвидено финансиски средства во делот на поддршка за Имплементација на Стратегија за Роми во Министерството за Труд и Социјална Политика во износ од 27,003,000 денари и буџет од донации во износ од 30,152,000 денари.

Буџет според завршна сметка МТСП			
Година	Буџет	Институции	МТСП социјална заштита
2017	Државен буџет	Планирано	9,402,000
		Реализирано	-
	Донации	Планирано	9,230,000
		Реализирано	-
2016	Државен буџет	Планирано	8,325,000
		Реализирано	7,609,690
	Донации	Планирано	9,822,000
		Реализирано	5,159,681
2015	Државен буџет	Планирано	9,276,000
		Реализирано	8,316,921
	Донации	Планирано	11,100,000
		Реализирано	7,067,608

*Табела 9. Завршна сметка на МТСП во последните три години Податоци
прибрани од Министерство за Финансии*

Од Табела 10 може да забележиме дека Владата на Република Македонија за периодот 2015-2017 има предвидено финансиски средства во делот на поддршка за имплементација на Стратегија за Роми во Министерството за Транспорт и Врски во износ од 27,000,000 денари.

Буџет според завршна сметка МТ			
Година	Буџет	Институции	Транспорт и Врски
			Администрација
2017	Државен буџет	Планирано	10,000,000
		Реализирано	-
	Донации	Планирано	-
		Реализирано	-
2016	Државен буџет	Планирано	7,000,000
		Реализирано	6,198,022
	Донации	Планирано	-
		Реализирано	-
2015	Државен буџет	Планирано	10,000,000
		Реализирано	9,972,409
	Донации	Планирано	-
		Реализирано	-

*Табела 10. Завршна сметка на МТ во последните три години Податоци
прибрани од Министерство за Финансии*

Според Табела 11 може да забележиме дека Владата на Република Македонија за периодот 2015 - 2017 има предвидено финансиски средства во делот на поддршка за имплементација на Стратегија за Роми во Министерството за Здравство во износ од 8,300,000 денари.

Буџет според завршна сметка			
Година	Буџет	Институции	Мин. за Здравство
			Поддршка на имплементација на Декадата за Роми
2017	Државен буџет	Планирано	2,500,000
		Реализирано	-
	Донации	Планирано	-
		Реализирано	-
2016	Државен буџет	Планирано	2,300,000
		Реализирано	2,286,548
	Донации	Планирано	-
		Реализирано	-
2015	Државен буџет	Планирано	3,500,000
		Реализирано	2,774,610
	Донации	Планирано	-
		Реализирано	-

Табела 11. Завршна сметка на Министерството за Здравство во последните три години Податоци прибрани од Министерство за Финансии

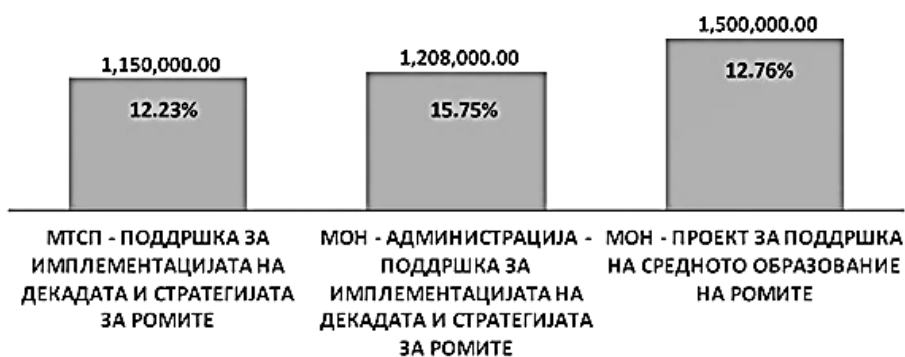
Во доле наведениот инфографик може да се забележи со последниот ребаланс на буџетот две министерства го намалиле својот буџет за имплементација на стратегијата за Роми. Министерство за Образование и Наука во рамките на администрацијата за поддршка на Стратегијата за Роми го намалил предвидениот буџет за 15,75%, додека истото министерство за проектот за поддршка на средното образование на Ромите се намалил за 12,76%. Министерство за Труд и Социјална Политика го намалил својот буџет за имплементацијата на Стратегијата за Роми за 12,23%.

РЕБАЛАНС НА БУЏЕТ 2017 НАМАЛУВАЊЕ НА БУЏЕТОТ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА РОМИ

Расходи од Основен буџет



Вкупно намалување



Локално ниво

Според спроведена анализа на политиките и мерки коишто се донесени на национално ниво може да се утврди дека истите имаат одреден позитивен ефект на локално ниво во општините коишто се предмет на оваа анализа. Во делот на образование, како резултат на проектот за вклучување на деца Роми во предучилишно образование може да се забележи значителен напредок на стапките за запишување на деца во градинките. Во делот на вработување постои одредено подобрување, но истото е минорно. Според анализата “Политики за претприемништво во Македонија за надминување на другоста кон Ромите” - резултат од истражувањето подготвено од г-дин Дениз Селмани под менторство на Ценатарот за економски анализи – ЦЕА (Центар за економски анализи) – Скопје, одредени политики за вработување на национално ниво имаат позитивен ефект врз невработеноста кај ромската заедница на локално ниво. Имено формалните и неформалните претприемачи се вклучени во активните мерки и програми за самовработување и развој на претприемништвото. Од друга страна застапеноста на жените на пазарот на труд на локално ниво е доста низок во однос со жените од другите етнички заедници. Во делот на здравство здравствените медијатори придонесуваат кон олеснување на пристапот до здравствена заштита особено во делот на имунизација на новороденчиња кај ромската заедница. Поради тоа во следниот период потребно е да се изнајде решение за вклучување на здравствените медијатори како дел од системот за здравствена заштита. Исто така на локално ниво потпишани се Меморандуми за соработка со Советот на Европа за вклучување во РОМЕД 2 со општините Дебар, Кочани, Берово и Кичево. Во рамките на оваа програма досега формирани се акциски групи на заедницата во 10 општини кои што се вклучени во РОМЕД програмата (Тетово, Гостивар, Прилеп, Битола, Штип, Винаца, Дебар, Кочани, Берово и Кичево).

Локални акциони планови

Локалните акциски планови се изработени во рамките на проект "Локална интеграција на бегалците, внатрешно раселените лица и малцинските групи".¹² финансиран од ЕУ ИПА--4 компонента а спроведуван од "ЕПТИСА".

Всушност вакви локални акциски планови се изработени во вкупно 12 општини со поголема концентрација на Роми како што се: Тетово, Гостивар, Прилеп, Битола, Кочани, Винаца, Штип, Делчево, Берово, Куманово, Чаир и Шуто Оризари. Сепак многу мал дел од општините ги имаат усвоено истите. Причината поради која ЛАП не се усвоени во одредени општини е политичката криза и парламентарните и локални избори коишто се организираа изминатиот период.

Локални координативни групи

Во месец ноември 2016 година, во рамките на проектот "Локална интеграција на бегалците, внатрешно раселените лица и малцинските групи", финансиран од Европската Унија, а имплементиран од ЕПТИСА, лидер на конзорциумот во кој се вклучени и CARE International, МЦМС и РЕФ, во тесна соработка со

¹² Ептиса проектот е дел од ИПА1 компонента – Асистенција за транзиција и институционално јакнење. Главна и специфична цел на проектот е да се подобрат капацитетите на државната администрација за зајакнување и поддршка на процесите на локална интеграција и вклучување на раселени лица резиденти и/или нерезиденти (бегалци или внатрешно раселени) и малцински групи (Роми), како и да се зголеми оддржливоста на нивната доверба. Да придонесе кон подобрувањето на пристапот на Ромите бегалци и внатрешно раселените лица до сеопфатни услуги пружени од државните институции, зголемување на самостојноста преку учеството и вклучувањето во општеството, како и подобрување на квалитетот на животот и пристапот до правата и услугите за социјално вклучување на Ромите, Ашкалиите и Египќаните во земјата. Дополнителни информации околу проектот може да се пронајдат на следниот линк: <https://goo.gl/TDfU97>

Министерството за труд и социјална политика (МТСП) се организираат подготвителни координативни средби со претставници на општините, јавните здравствени установи, центрите за вработување, центрите за социјална работа, основните училишта, ромските информативни центри, локални ромски невладини организации и други партнери од Берово, Битола, Веница, Гостивар, Делчево, Кочани, Куманово, Прилеп, Тетово, Чаир, Штип и Шуто Оризари. Проектот, формално воспостави Локалните координативни тела (ЛКТ) во секоја општина со кои и се потпиша Меморандум за соработка со МТСП. Членовите на овие Локални координативни групи ги сочинуваат претставници од општините, јавните здравствени установи, центрите за вработување, центрите за социјална работа, основните училишта, ромските информативни центри, локални ромски невладини организации и други партнери. Општините овие локални координативни групи ги сметаат како советодавни групи при интеграцијата на Ромите на локално ниво. Во моментот формирани се 12 Локални координативни групи во општините: Берово, Битола, Веница, Гостивар, Делчево, Кочани, Куманово, Прилеп, Тетово, Чаир, Штип и Шуто Оризари.

АНАЛИЗА НА ЛОКАЛНИТЕ ЈАВНИ ПОЛИТИКИ ВО ОДНОС НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА РОМИ

Според добиените информации од прашалникот сите претставници на општините се изјаснија дека нивните општини располагаат со демографски податоци за ромската заедница на локално ниво и во голема мера и запознаени со јавните политика за Роми како Националната Стратегија за Роми 2014 - 2020, Во однос на усвојувањето на ЛАП според Фридман¹³ истите до завршувањето на проектот во Јули 2017 биле усвоени само во општините: Берово, Прилеп, Винаца, Делчево и Чаир. Но според извештајот¹⁴ на Советот за Регионална Соработка, во делот на Македонија стои дека 12-те локални акциони планови заедно со буџет се усвоени во општините.

Како дополнително прашање им беше поставено на сите претставниците на општините за причините поради кои имаат или немаат усвоено Локален Акционен План. Општина Делчево го усвоила акциониот план со цел за *“подобрување на квалитетот на животот на Ромите во општина”* поради истата причина и општините Прилеп и Штип усвоиле локален акционен план

¹³ Ебен Фридман, проектен координатор на проектот од ЕПТИСА кој е дел од ИПА1 компонента – Асистенција за транзиција и институционално јакнење. Главна и специфична цел на проектот е да: се подобрат капацитетите на државната администрација за зајакнување и поддршка на процесите на локална интеграција и вклучување на раселени лица резиденти и/или нерезиденти (бегалци или внатрешно раселени) и малцински групи (Роми), како и да се зголеми оддржливоста на нивната доверба. Да придонесе кон подобрувањето на пристапот на Ромите бегалци и внатрешно раселените лица до сеопфатни услуги пружени од државните институции, зголемување на самостојноста преку учеството и вклучувањето во општеството, како и подобрување на квалитетот на животот и пристапот до правата и услугите за социјално вклучување на Ромите, Ашкалиите и Египќаните во земјата. Дополнителни информации околу проектот може да се пронајдат на следниот линк: <https://goo.gl/TDfU97>

¹⁴ Совет за Регионална Соработка, Извештај, 21 Септември 2017. Достапно на <https://goo.gl/k4oPX8>

при што од општината Штип ја додаваат причината за “намалување на јазот помеѓу на ромското и неромското население”. Додека, општината Винаца го усвоиле локалниот акционен план со цел за “решавање на Ромските проблеми во општината”. Како главна причина според претставниците на општините Куманово и Кочани се наведува политичката криза и локалните избори.

Едно од клучните прашања во прашалникот беше насочено кон самооценување, односно во кои области општината има постигнати резултати кои се од клучно значење за ромската заедница. Следната табела ја претставува само проценката за досега сработеното и за постигнатите резултати на општините за целосна интеграцијата на ромската заедница на локално ниво. Според скалата еден е најмал резултат, додека пет е најголем резултат постигнат во одредена област.

Општина	Дом..	Образо..	Здрав..	Вработу..	Инфраструкту..	Култ..	Дискрими..	Родова една..
Винаца	1	4	3	2	3	2	3	1
Гостивар	1	3	2	1	2	2	4	2
Делчево	3	5	5	3	3	3	3	3
Кочани	3	4	2	3	3	2	3	2
Куманово	1	4	3	1	3	5	3	2
Прилеп	2	4	3	3	2	1	1	1
Тетово	2	2	2	1	1	2	1	1
Штип	2	3	3	2	3	1	1	2
Шуго Оризари	1	2	1	1	1	1	1	1

Табела 12. Постигнати резултати на општините поврзани со Ромската заедница

Според Табела 12 може да се забележи дека во општина Винаца најмал резултат се има постигнато во домувањето на ромската заедница и родовата

еднаквост, потоа следуваат областите вработување и култура. Средни резултати во општина Веница се постигнати во здравството, инфраструктурата и превенирањето на дискриминацијата врз ромската заедница. Висок резултат е постигнат во образованието на.

Општина Гостивар има најмал резултат постигнат во домувањето и вработувањето, потоа следуваат здравството, инфраструктурата, културата и родовата еднаквост, додека средни резултати општината има постигнато во образованието, додека висок резултат е постигнат во превенирањето на дискриминацијата врз ромската заедница.

Според резултатите, во општина Делчево може да се забележи дека ромската заедница која живее во Делчево е најмногу интегрирана. Со други зборови средни резултати општината има постигнато во шест области (домување, вработување, инфраструктура, култура, превенирањето на дискриминација, родово вклучување на жената Ромка). Највисоки резултати во однос на интеграцијата на ромската заедница општина Делчево има направено во образованието и здравството.

Во Кочани ниски резултати се постигнати во здравство, култура и родова еднаквост. Средни резултати во домување, вработување, инфраструктура и превенирањето на дискриминација врз ромската заедница, додека висок резултат е постигнат во образованието.

Во општина Куманово најмали резултати се постигнати во домување, вработување на ромската заедница и родовата еднаквост. Додека средни резултати општина Куманово има постигнато во здравство, инфраструктура и превенирањето на дискриминацијата врз ромската заедница. Висок резултат

општина Куманово има постигнато во образованието, а највисок резултат има постигнато во развивање на ромската културата.

Општина Прилеп најмалку резултати има постигнато во културата, превенирањето на дискриминацијата и родовата еднаквост, додека ниски резултати се постигнати во домувањето и инфраструктурата. Средни резултати општина Прилеп има постигнато во здравство и домување, а висок резултат има постигнато во образованието.

Во општина Штип, најмалку резултати се постигнати во културата и превенирањето на дискриминацијата врз ромската заедница, домување, вработување и родова еднаквост. Додека средни резултати се постигнати во здравство, образование и инфраструктура.

Во општина Шуто Оризари има најмалку направено за целосна интеграцијата на ромската заедница освен во образование. Во општина Тетово има ниска оценка за домување, образование, здравство и култура.

Од општина Штип сметаат дека клучен приоритет е да се обезбеди дневен центар за децата на улица, а од општина Прилеп сметаат дека како приоритет треба да биде и развивањето на ромската култура.

Согласно Стратегијата за Роми во Република Македонија 2015-2020 треба да се воведат структури кои ќе бидат одговорни за имплементација на истата. Една од структурите за имплементација на Стратегијата на локално ниво е локалното координативно тело (ЛКТ).

При наведувањето на клучни приоритети за интеграција на ромската заедница голем дел од претставниците учесници на работилницата организирана од страна на Асоцијацијата Иницијатива за социјална промена – ИнСоК – Скопје,

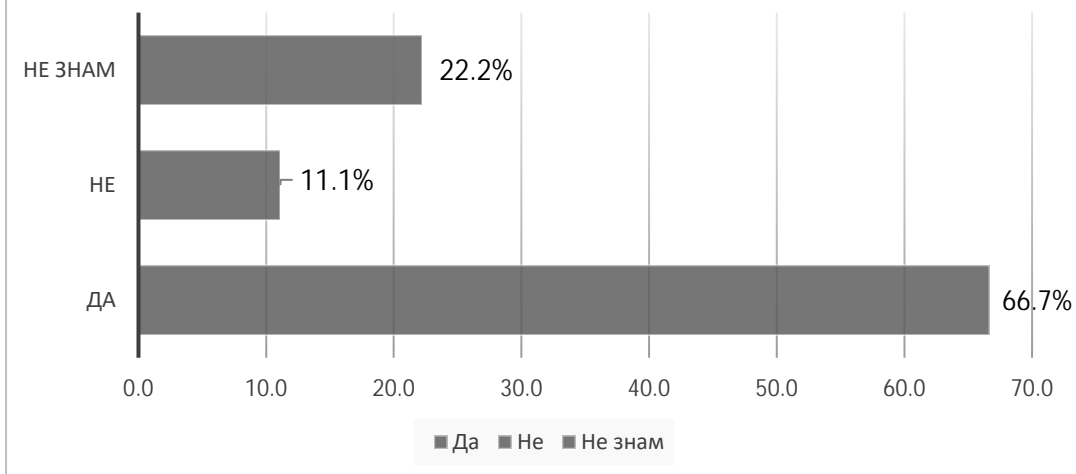
во рамки на проектот “РОМСКА АКЦИЈА + граѓански ангажман на локалната заедница“, беа едногласни и заклучија дека вработувањето, инфраструктура, домувањето се главни приоритети во кои треба да ја насочат нивната работа.

Во однос на прашањето кој треба да биде одговорен за решавањето на проблемите со кои ромската заедница се соочува во голем дел претставниците сметаат дека тоа е државата и општината. Претставниците на општините Кочани, Куманово, Прилеп и Тетово сметаат дека и самата заедница е одговорна за решавањето на своите проблеми. Претставниците на општините Куманово и Тетово сметаат дека и цивилниот сектор е одговорен за решавањето на проблемите на ромската заедница.

Од График 1 може да се забележи дека 66,7% од претставниците на општините сметаат дека националните политики за Роми се применливи, 11,1% сметаат дека не се применливи, додека 22,2% не знаат дали се применливи.

График 1. Применливост на националните политики за Роми на локално ниво

Применливост на националните политики за Роми на локално ниво



Од Табела 13 може да се заклучи дека најгорливи проблеми со кои ромската заедница се соочува на локално ниво се невработеноста со просечна оценка од 3.1, потоа како втор најгорлив проблем според претставниците на општините се супстандардните услови за живеење со просечна оценка од 3.0, додека како трет проблем со просечна оценка од 2.9 се наведува лошата здравствена состојба во која ромската заедница се наоѓа.

Непостоење на лична документација	2.6
Немање на канализациона мрежа	2.8
Супстандардни услови за живеење	3
Невработеност	3.1
Лоша здравствена состојба	2.9
Не прифатеност од останатите заедници	2.4
Ниско ниво на образование	2.8
Немање вода во Ромските населби	2.7

Табела 13. Средна оценка за проблеми со кои ромската заедница се соочува во општините

Според добиените одговори од претставниците на општините само две општини одвојуваат одреден процент за решавање на проблемите со кои соочува ромската заедница односно општините Делчево и Кочани, не вклучувајќи ја општина Шуто Оризари во која мнозинството кое живее припаѓа на ромската заедница. Од добиените одговори процентот не е јасно предвиден, но најчесто средствата се трошат за инфраструктура односно за асфалтирање на патишта и доделување на парични средства по различни основи според одговорот на претставникот од Делчево. Општините Гостивар, Куманово, Прилеп, Штип, Тетово и Веница кои не одвојуваат процент за решавање на проблемите на ромската заедница на локално ниво наведуваат дека главна причина е недостатокот на парични средства во локалниот буџет.

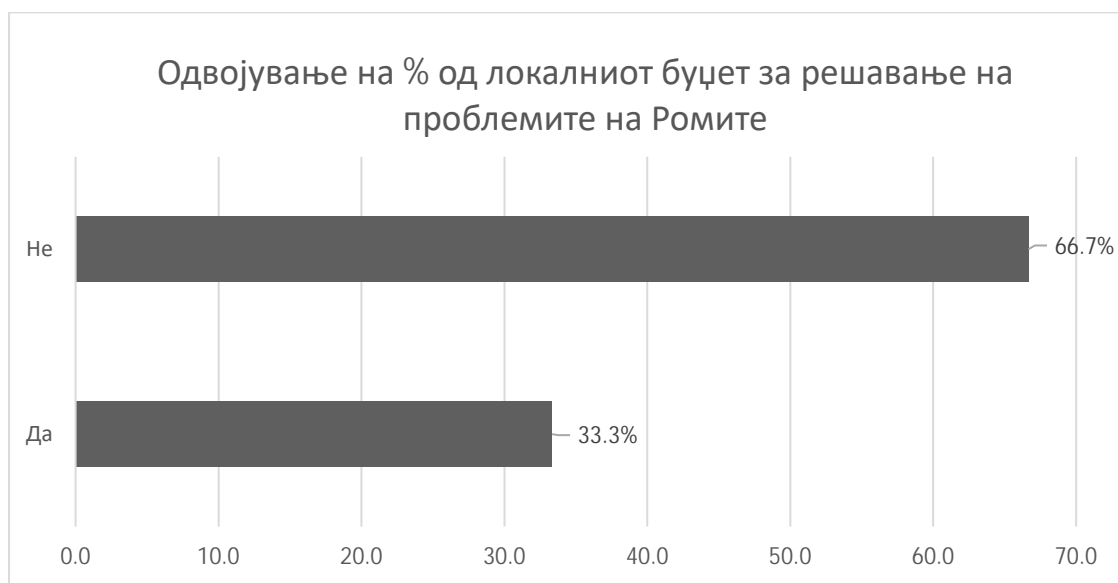


График 2. Одвојување на % од локалниот буџет за решавање на проблемите на Ромите

Во општините Делчево, Кочани, Штип, Веница вклучувајќи ја и општина Шуто Оризари во општинската администрација се вработени Роми, додека во

општините Гостивар, Куманово, Прилеп и Тетово нема вработени Роми во општинската администрација. Сите претставници на општините сметаат дека во општините треба да има вработени ромски референти.

Ромските населби во општините Делчево, Кочани, Тетово и Шуто Оризари се дел од деталните урбанистички планови на општините. Додека во општините Куманово, Штип и Веница не се внесени во деталните урбанистички планови. Претставникот на општината Гостивар не е информиран за состојбата на ромските населби, а општина Прилеп има донесено решение за вклучување на ромските населби во деталниот урбанистички план на општината и процесот веќе е започнат. Претставникот на општина Веница смета дека самата ромска заедница нема интерес за решавање на своите проблеми и поради тоа легализацијата на домовите кај Ромите се уште не е реализирана и не се влезени во деталниот урбанистички план населбите.

Како што може да се забележи од График 3. општините имаат различна пракса во одржување средби со ромската заедница. Општините Веница и Шуто Оризари многу често се среќаваат со ромската заедница, често се среќаваат и општините Гостивар и Делчево, а општина Кочани се во просек се среќава еднаш во месецот. Општините Тетово и Штип одржуваат информативни средби со ромската заедница само по потреба, а општините Куманово и Прилеп ретко одржуваат средби со ромската заедница.

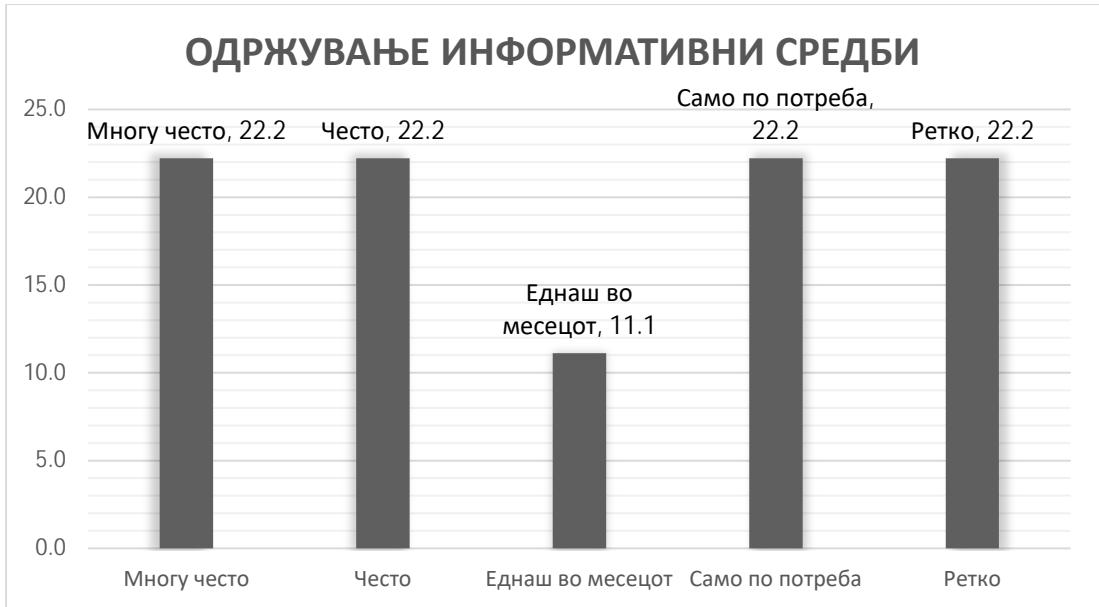


График 3. Одржување на информативни средби со ромската заедница или цивилниот сектор

На прашањето дали општината има капацитет за спроведување на проекти од ИПА фондовите, општините ресурси Делчево, Кочани, Прилеп, Тетово и Штип се изјаснија потврдно односно дека располагаат со човечки капацитети и ресурси за спроведување на ИПА проекти. За разлика од горенаведените општини единствено претставникот на општина Веница се изјасни дека општината не располага со капацитет за спроведување на ИПА проекти, додека општините Гостивар и Шуто Оризари сметаат дека им се потребни човечки ресурси кои се експерти во спроведување на ИПА проекти, а пак општина Куманово не се изјасни по однос на ова прашање.

ИНДЕКС НА ПРИМЕНЛИВОСТ НА ПОЛИТИКИТЕ ЗА РОМИ

Врз основа на добиените одговори на претставниците на општините изработивме индекс на применливост на националните политики за Роми на локално ниво. Процесот на креирање на индексот започна со оценување на општини по однос на дадените прашањата кои се клучни за интеграцијата на Ромите, а се предвидени и во самите во национални политики. Скалата на оценување на одговорите се вршеше од еден кој е најнизок индексен поен до пет кој е највисок индексен поен.

- Индексен поен 1 - Овој индексен поен се применува кога Ромите воопшто не е вклучени во општите локалните политики: нема податоци распределени по пол; не се именуваат ромските прашања/ пробели; нема референца за релевантните локални политики за Ромите, нема консултации со ромските цивилни организации и мрежи.
- Индексен поен 2 – Јавните политики паѓаат под минималниот стандард: политиката вклучува податоци за Ромите и / или идентификација на специфични прашања, но проблемите не се именуваат; нема референца за релевантните политики на Ромите и нема консултации со ромските цивилни организации и мрежи.
- Индексен поен 3 - Подобрување на потребите. Овој поен се применува кога јавната политика е близу до исполнување на минималниот стандард: вклучува податоци за Ромите и именување на проблемите на Ромите, политиките се донесени од страна на централна и / или локалните власти; и има консултации со ромските цивилни организации и мрежи.
- Индексен поен 4 - минимален стандард. Ова е минимум за кој се очекува да се постигне вклучување на Ромите во главните политики: вклучени се

податоци за Ромите; има некои прашања кои се специфични за Ромите и некои анализи со дискусија за детерминантите на вклученоста на Ромите; идентификација на агенции/ актери кои се одговорни за имплементација; политиката е информирана од националната и / или локалната политика; и има консултации со ромските цивилни организации и мрежи.

- Индексен поен 5 - надминува минимален стандард. Политиката ги надминува минималните стандарди и јасно се артикулира вклучувањето на Ромите: постои експлицитно упатување на прашања кои се специфични за Ромите и е сеопфатно вклучена со идентификување на детерминантите на разликите; политиката е информирана од националната и / или локалните политики; идентификувани се Ромски сензитивни индикатори / мерки за исход; и има консултации со ромските цивилни организации и мрежи.

Според индексот општина Делчево е најблиску до постигнување на минимален стандард за вклучување на Ромите во јавните политики со 3,88 индексни поени. Делчево важи за општина која најмногу сработила во досегашниот период за целосна интеграција на ромската заедница. Потоа следуваат општините Кочани (3,38), Винаца (3,25), Прилеп (3,25) и Шуто Оризари (3,14) кои спаѓаат во групата на општини кои чекорат кон подобрување на потребите на ромската заедница. Потоа, следуваат општините Гостивар со 2,63 и Штип со 2,50 индексни поени кои се наоѓаат помеѓу спроведување на јавни политики кои водат подобрување на потребите на ромската заедница и јавни политики кои паѓаат под минималниот стандард за интеграција на Ромите. Општините Тетово (2,13) и Куманово (2,13) имплементираат јавни политики за Роми кои се под минималниот стандард и не придонесуваат за интеграција на ромското население кое живее во овие две општини.

Индекс на применливост на националните политики за Роми на локално ниво

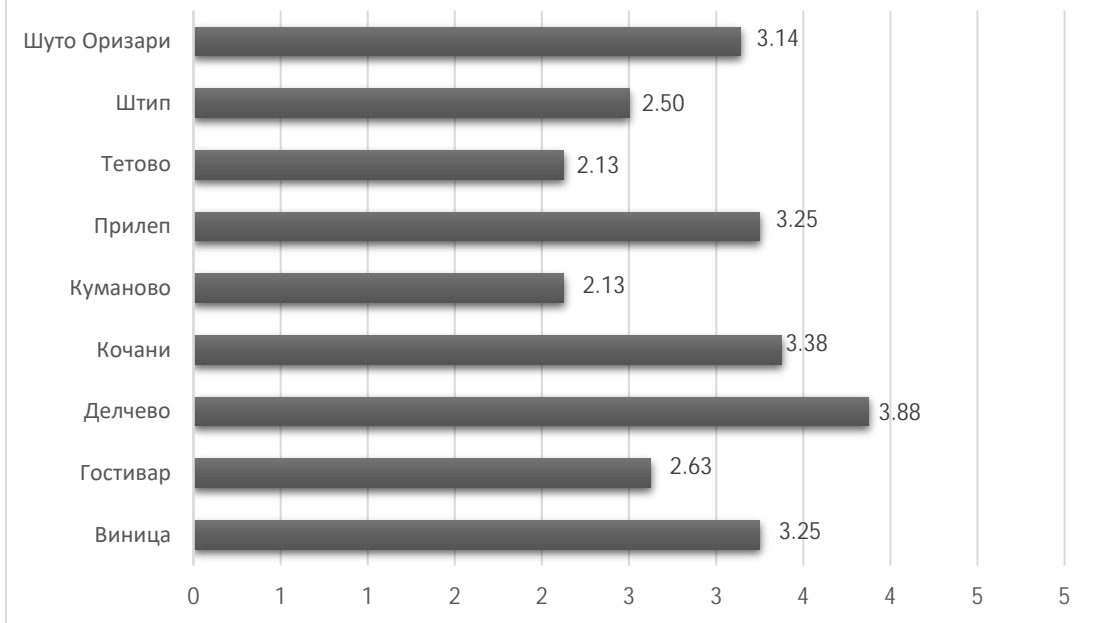


График 4. Индекс на применливост на националните политики за Роми на локално ниво

ЗАКЛУЧОК

Од јавните политики коишто се анализирани во овој документ може да се заклучи дека поголемиот дел имаат позитивно влијание врз интеграцијата на Ромите во Република Македонија. Но сепак може да се забележи дека овие јавни политики, иницијативи и проекти произлегуваат од претходната регионална иницијатива Декада за вклучување на Роми 2005-2015, коишто во овој момент се само преточени во новата Стратегија 2014-2020 и истите продолжуваат со имплементација.

Во оваа анализа сите наведени политики се воведени во време кога е спроведена Стратегијата за Роми донесена 2005 и Декадата за вклучување на Роми 2005-2015. Оттука може да се заклучи дека по донесување на новата Стратегија за Роми 2016-2020 некоја нова позначајна јавна политика која што ќе допринесе кон подобро и побрзо решавање на проблемите на ромската заедница во државата сеуште нема. Во делот на домување, имаше големи очекувања дека со донесувањето на Законот за легализирање на бесправно изградени објекти ќе се решат и проблемите на Ромите, меѓутоа истата недоволно придонесе кон решавање на проблемите на Ромите во делот на домување.¹⁵ Причината за ваквиот резултат е тоа што локалните власти сеуште немаат донесено ДУП во деловите каде што Ромите живеат, посебно во

¹⁵ Нова ТВ, Ромите тешко стигнуваат до легализација на куќите. Ромите живеат во супстандардни услови, а голем дел од нив се уште не го решиле проблемот со легализација на куќите иако процесот е почнат од 2011 година. Шестте граѓански здруженија се вклучени во заедничка акција за „Адекватно домување на Ромите“ и тоа Националниот ромски центар (НРЦ) заедно со „Авена“ Кочани, „Пралипе“ Крива Паланка, „Баирска светлина“ Битола, „Ромска солза“ Прилеп, „Амбрела“ Шуто Оризари и „Паблик“, дошле до следните сознанија. Акцијата се спроведува во девет општини: Карпош, Шуто Оризари, Крива Паланка, Битола, Куманово, Кочани, Прилеп, Тетово и Штип во населби во кои живеат Роми. Достапно на: <https://goo.gl/JKvcM8>

населби каде Ромите живеат во доминантен број и поради овој факт истите не може да ги легализираат своите живеалишта.

Според спроведената анализа на политиките и мерки коишто се донесени на национално ниво може да се утврди дека истите имаат одреден позитивен ефект на локално ниво во општините коишто се предмет на оваа анализа. Во делот на образование, како резултат на проектот за вклучување на деца Роми во предучилишно образование може да се забележи значителен напредок на стапките за запишување на деца во градинките. Во делот на вработување постои незначително мало подобрување. Според анализата “Политики за претприемништво во Македонија за надминување на другоста кон Ромите” - резултат од истражувањето подготвено од г-дин Дениз Селмани под менторство на Ценатарот за економски анализи – ЦЕА (Центар за економски анализи) – Скопје, одредени политики за вработување на национално ниво имаат позитивен ефект врз невработеноста кај ромската заедница на локално ниво. Имено формалните и неформалните претприемачи се вклучени во активните мерки и програми за самовработување и развој на претприемништвото. Од друга страна застапеноста на жените на пазарот на труд на локално ниво е доста низок во однос со жените од другите етнички заедници. Во делот на здравство здравствените медијатори придонесуваат кон олеснување на пристапот до здравствена заштита особено во делот на имунизација на новороденчиња кај ромската заедница.

Според Евалуацијата¹⁶ на индексот за применливост на политики за Роми општина Делчево е најблиску до постигнување на минимален стандард за

¹⁶ Евалуацијата е спроведена од прашалникот наменет за претставници на дванаесет општини кои беа дел од работна средба која беше организирана од страна на Асоцијација Иницијатива за социјална промена – ИнСоК во рамките на проектот РОМСКА АКЦИЈА + граѓански ангажман на локалната заедница. Повеќе за проектот: <https://goo.gl/VrnHWw>

вклучување на Ромите во јавните политики. По оваа општина следуваат Кочани, Винаца, Прилеп и Шуто Оризари. На средно ниво според евалуацијата се општините Гостивар и Штип, додека пак Тетово и Куманово се под минималниот стандард и нивниот придонес кон интеграција на Ромите е многу мал.

ПРЕПОРАКИ

Како главен дел на оваа анализа се генерираните препораки кои имаат за цел да дадат јасни насоки што општините треба да преземат по однос на интеграцијата на ромската заедница на локално ниво, но и како политиките за Роми да бидат вметнати во главните политики на општините.

- 1) Општините најпрво треба да ја вклучат ромската заедница при креирањето на јавни политики кои ја засегаат самата заедница, но и граѓанските организации кои се активни на локално ниво. Исто така, потребно е општините редовно да одржуваат информативни средби со ромската заедница и да ги слушнат проблемите на Ромите со кои се соочуваат во нивните општини.
- 2) Општините треба да го почитуваат начелото на правична застапеност, односно, да вработат Роми во општинската администрација, кои притоа истите ќе работат со сите граѓани на општината.
- 3) Сите општините треба да ги усвојат Локалните Акциони Планови 2017 – 2020 при што во самите општински буџети треба да има буџетска линија за имплементација на акционите планови. Бидејќи праксата покажува дека решавањето на проблемите на ромската заедница односно имплементацијата на локалните акционите планови најчесто не се случува токму поради не предвидување на финансиски средства во буџетот на општините.
- 4) Општините кои ги немаат внесено ромските населби во деталниот урбанистички план треба што поскоро да донесат решение за нивно вклучување во урбанистичкиот план на општината.
- 5) Општините треба да вложат повеќе во развивање на човечките капацитети за апсорпција на ИПА фондовите кои се достапни за

општините. Граѓанските организации преку своето искуство и експертиза можат да придонесат за развивање на капацитетите на општинската администрација. Со ваквиот чекор би се зајакнала и соработката помеѓу граѓанскиот сектор и самата администрација.

- 6) Со цел локалните координативни тела да ги извршуваат своите надлежности согласно Стратегијата, истите треба да бидат подржани од страна на МТСП и општинските власти.
- 7) Извештаите коишто ги подготвуваат локалните координативни тела треба да бидат јавно достапни со цел граѓаните да бидат запознаени со нивната работа. Во однос на известувањето исто така локалните координативни тела треба да ги објавуваат информациите поврзани со мониторингот и евалуацијата на програми и проекти.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Министерство за Труд и Социјална Политика, Стратегија за Ромите во Република Македонија 2014-2020
- Национални Акциони Планови за образование, здравство, вработување, домување и зајакнување на положбата на Ромската жена во општеството 2016-2020
- Министерство за Труд и Социјална Политика, Проект “Инклузија на деца Роми во детски градинки, 2017
- Министерство за Образование и Наука, Конкурс за доделување на стипендии, 2017
- Дениз Селмани, Анализа на Политиките за претприемништво во Република Македонија за надминување на “ДРУГОСТА” кај Ромите, 2016
- Хелсиншки Комитет за Човекови Права, Анализа помеѓу имплементација и реалност на националната стратегија за инклузија на Ромите, 2014
- Фондација Отворено Општество Македонија, Влијанието на социјалните детерминанти врз здравјето на Ромите и нивниот пристап до здравствена заштита во Република Македонија, 2015
- Министерство за Труд и Социјална Политика, Национален Акционен План за Домување 2016-2020, 2016
- Samet Skenderi, Roma housing and social integration in Republic of Macedonia, 2014
- Народен Правобранител на Република Македонија, Извештај за следењето на примената на начелото на соодветна и правична застапеност за 2015 година

АНЕКС 1: Прашалник

Почитувани,

Во рамките на проектот “РОМСКА АКЦИЈА + граѓански ангажман на локалната заедница“, имплементиран од страна на Асоцијацијата Иницијатива за Социјални промени - ИнСоК, експертите ангажирани во овој проект го подготвија овој прашалник за да се утврди постоечката состојба на Ромите на локално ниво во 12-те општини каде што се спроведува проектот. Целта на прашалникот е да се добијат основни информации за Ромската ситуација, проблемите со кои се соочуваат, нивото на спроведување на активности на локално ниво како и идните приоритети на општината за интеграција на Ромите на локално ниво.

Информациите кои ќе се добијат од овој прашалник ќе помогнат во изработка на конкретни предлози за јавни политики и исклучиво ќе бидат користени за проектните цели.

Прашалникот е анонимен.

Ве молиме наведете ја општината која ја претставувате:

1. Дали во рамките на вашата општина располагате со демографски¹⁷ податоци за Ромската заедница
 - .. Да, располагаме со такви податоци
 - .. Делумно располагаме
 - .. Не располагаме со такви податоци
 - .. Не знам

2. Дали сте запознаени со јавните политики за Ромите во Република Македонија – Национална стратегија за Роми, Национални и Локални Акциони Планови?
 - a) Во голема мера сме запознаени
 - b) Делумно
 - c) Воопшто не сме запознаени

3. Дали Вашата општина ги има усвоено Локални Акциони Планови за Ромите за периодот 2017-2020?

¹⁷ Демографски податоци се подразбираат податоци за бројот на Роми во вашата општина, возраст, пол, образовен статус, брачен статус, невработеност.

.. Да

.. Не

.. Не знам

3.1 Кој е причината што ве натера да ги усвоите/ не ги усвоите ЛАП?

4. На скала од 1 (најмалку) до 5 (најмногу) ве молиме наведете во кои од долунаведените области општината има постигнато резултати поврзани со Ромската заедница?

Домување	1	2	3	4	5
Образование	1	2	3	4	5
Здравство	1	2	3	4	5
Домување	1	2	3	4	5
Инфраструктура (патишта, канализационен систем, водовод и сл)	1	2	3	4	5
Култура	1	2	3	4	5
Дискриминација	1	2	3	4	5
Родово вклучување	1	2	3	4	5

5. Наведете три клучни приоритети за Ромите во вашата општина?

а

а

а

6. Кој според вас е одговорен за решавање на проблемите на Ромите на локално ниво?

(можен е избор и на две опции)

.. Државата

.. Општината

.. Ромската заедница

.. ЕУ и други меѓународни актери

.. Невладините организации

.. Друго (ве молиме наведете)

7. Дали политиките кои произлегуваат од Националната Стратегија на Ромите се инкорпорирани во локалните стратегии на општините?

Да Не Не

знам

8. Ве молиме распределите на скала од 1 до 5 со кои од наведените проблеми се соочува

Непостоење на лична документација	1	2	3	4	5
Немање на канализациона мрежа	1	2	3	4	5
Супстандардни услови за живеење	1	2	3	4	5
Невработеност	1	2	3	4	5
Лоша здравствена состојба	1	2	3	4	5
Неприфатени од останатите заедници	1	2	3	4	5
Ниско ниво на образование	1	2	3	4	5
Немање вода во Ромските населби	1	2	3	4	5

9. Дали од буџетот на општината се одвојува одреден процент за решавање на проблемите со кои се соочува Ромската заедница?

Да Не Не

знам

9.1 Доколку да, колкав е процентот и за кои цели се одвојува?

9.2 Доколку Не, која е причината?

10. Дали во рамки на Вашата општина се вработени ромски референти?

.. Да .. Не .. Не
знам

10.1 Доколку да, која е нивната улога – дали работаат исклучиво на ромските проблеми или општо?

11. Доколку не се вработени дали сметате дека треба да се вработат Роми службеници?

.. Да .. Не .. Не
знам

12. Дали Ромските населби се вклучени во ДУП-овите на општината?

.. Да .. Не .. Не
знам

12.1 Доколку не, кои се причините?

13. Колку често одржувате информативни средби со Ромската заедница или

Ромските НВО? а) Многу често

b) Често

c) Еднаш во месецот

d) Само по потреба

e) Ретко

14. Дали во рамките на вашата општината има капацитет (човечки капацитети, ресурси 20% учество на општината) за спроведување на проекти од ИПА фондовите?

- .. Да, општината има човечки капацитет и ресурси
- .. Потребни се луѓе со знаење и искуство
- .. Потребни се ресурси
- .. Не, општината нема капацитет

15. Кои се приоритетите на општината во наредните 3 години?

Supported by  Regional Cooperation Council

INSoC
Association Initiative for Social Change